

A FORMULAE NORMALES IV. KIADÁSÁNAK ISMERTETÉSE

DR. NIKOLICS KÁROLY

A *Formulae Normales* negyedik kiadása augusztusban hagyta el a nyomdát. A szerkesztőbizottság, élén Dr. Fritz Gusztáv professzor elnökkel és dr. Éllő István titkárral, korszerű szinten álló, komoly vénygyűjteményt állított össze, mely nem csupán a társadalombiztosítás útmutatója, hanem az egyéni gyógyszerrendelés, a magisztrális receptúra szakkönyve, alapmunkája. Ezt pedig, a Gyógyszerkönyvhöz hasonlóan, miniszteri rendelet lépteti életbe. További kiegészítései pótlapokon jelennek meg, s ez a Fo—No állandó fejlődését lehetővé teszi. Az új kiadás elkészítését elsősorban az V. Magyar Gyógyszerkönyv Addendumának megjelenése tette időszzerűvé. Az Addendum számos új alapanyagot és galenikumot tesz hivatalossá, amelyeket megfelelő formában be kell építeni a magisztrális receptúrába. Emellett több új alapelv, nomenklaturai változás, újabb recepturái segédanyagok bevezetése és még néhány szempont tette indokolttá az előző kiadás teljes átdolgozását.

Az új *Formulae Normales* kiadásakor figyelembe vették a gyógyszerészi kar régi kívánságát és külön gyógyszerészi kiadás készült kisebb könyvméretben, 102 oldal terjedelemben, izléses, tartós kivitelben. Ez betűrendben tárgyalja a 265 vénymintát. Az orvosi kiadás továbbra is zsebkönyv alakú, s a vényeket hatástani csoportosításban tartalmazza. Emellett különbség még az is, hogy amíg az orvosi rész a vényeket továbbra is receptszerűen írja és pl. a poroknál a hatóanyagot egy adagra adja meg (*dent. tal. dos.*), addig a gyógyszerészi kiadás a hatóanyagokat alanyesetben sorolja fel, s az osztott gyógyszerformáknál az összmennyiséget jelzi (*div. in dos.*). Ezek a különbségek az orvos, de főleg a gyógyszerész munkájának könnyítését szolgálják.

A gyógyszerészi kiadás előszava rámutat a szerkesztés alapvető szempontjaira. Elsősorban kiemelendő, hogy általában az V. Gyógyszerkönyv és az Addendum szolgált alapul a technológia és nomenklatura terén. Így ezekből több galenikumot önálló vénymintaként is szerepeltet. Emellett újszerű a 10 „Fo—No-galenikum” bevezetése, ezek különböző vényekben nyernek alkalmazást. Ilyenek pl. új ízjavítók: *Sirupus cichorii*, *Sirupus foeniculi*; a receptúrában használatos oldatok, koncentrátumok: *Elixirium guajacolsulfonici concentratum*, *Solutio acidi borici 3%*, *Solutio boracis glycerinata 33,3%*, stb.

Az elnevezésekben újszerűek az Addendumba is felvett, nemzetközileg elfogadott nevek, mint *Oculogutta*, *Oculentum*, valamint az ezek mintájára képzett *Nasogutta* címszó. Az V. Gyógyszerkönyvben és az Addendumban hivatalos galenikumok címszavai változatlanok, kivéve néhány olyan esetet, amikor az orvos számára könnyebben megjegyezhető nevet alkalmaz, pl. *Emulsio benzyllic benzoici* helyett a hatásra utaló *Linimentum scabucidum*.

Az eddigi nomenklaturában több helyütt változtatást kellett eszközölni, ahol a név nem fedte pontosan a gyógyszeralakot, ez főleg a *Mixtura* és *Linimentum* gyógyszerformákra vonatkozott. Ezért vették fel a *Suspensio* címszót több rázókeveréknél, mint a *Suspensio anaesthetica*, *Suspensio zinci aquosa* stb. Ugyanígy a cseppenként adagolandó gyógyszerek általában *Gutta* címszó alatt szerepelnek.

A hatásra utaló névváltozásokban általában a rövid és jellemző címre törekedtek. Pl. a *Pulvis natrii nitrosi et theobromini combinatus* helyett *Pulvis nitrotheobarbiturati*, vagy a *Solutio kalii iodati cum theobromino* helyett *Solutio theobromojodati*. Ha valamely készítmény elnevezése, vagy összetétele megváltozott, itt a Fo—No megadja, hogy mi adandó a régi néven rendelt készítmény helyett. Ezeket a könyv végén levő táblázat is összefoglalja. A Fo—No IV. életbelépésekor az összes korábbi szabványos vényminták hatályukat veszítik. Ez az intézkedés egységes helyzetet teremt az eddigi vitás esetekben. Az új nevek ismertetése az orvosi szaklapok és egyéni propaganda révén fontos feladat, s remélhetőleg az új nevek hamarosan átmennek a köztudatba.

Tartalmilag az új Fo—No bő és korszerű Gyógyszerkincünk számos új tagját, mint pl. a *Chloramphenicol*, *Hexobarbiturati*, *Magnesium trisilicicum*, *Tolazolinum hydrochloricum* stb. jó hatástani összeállításban, s a legmegfelelőbb technológiai formában alkalmazza. Az Addendum új kenőcsalapanyagait, szintetikus recepturái segédanyagait (*Polyoxaethenum-1500*, *Propylenglycolum* stb.) szerepelnek az új vényeken. Az új gyógyszerek iránti érdeklődés elő fogja segíteni, hogy a Fo—No-t az orvosok hamarosan megismerjék.

A gyógyszerkészítés korszerűsítésére vezették be a szolubilizáló anyagokat (*Solutio sorboxaetheni 50%*) pl. a *Decoctum saponariae*, *Infusum ipecacuanhae*, *Mixtura expectorans* előiratában Szuszpenziók, emulziók készítésekor a már bevált tragakantanyák mellett a *Mucilago methylcellulosi*-val is találkozunk. Az új segédanyagok alkalmazásánál, valamint ott, ahol az egységes recepturái technológia kialakítása megkívánja, a Fo—No készítési előírást is ad, az alkatrészek, ill. csoportok számozásával és az elegyítés sorrendjének előírásával; ez a megoldás nagyon célszerű.

A jól bevált régi előiratok és gyógyszerformák közül sokat változatlanul átvett a IV. kiadás, ilyenek a *Mixtura sedativa*, *Pulvis antirheumaticus* stb. Felújított gyógyszerformaként találkozunk néhány klizmával és egy granulával (*Klyisma chlorali*, *Klyisma hexylresorcini*, *Granula calcii phosphorici*). A pilulák száma kilencre növekedett. Ezek bizonyára kedvelt vényformulák lesznek és alkalmasak a magisztrális receptúra fejlesztésére, mint pl. a *Pilula nicophyllini*, vagy a *Pilula tonisans*.

A porok eddig is elterjedt gyógyszeralakok vol-

tak, az új Fo—No még bővíti számukat: 12 osztatlan és 29 osztott port tesz hivatalossá. Szaporodott a fájdalomcsillapítók száma pl. a *Pulvis barbamidi compositus*-szal. Új antipyreticum a *Pulvis codacetini*. A gyomorporok közt új a *Pulvis antacidus (Magnesium trisilicium)*. Megváltozott a *Pulvis chclagogus* összetétele: most többek közt metilhomotropiniumbromidot és dehidrokolsavat tartalmaz. Újszerű megoldás pl. az asztma ellenes poroknál, ahol a beteg gyakran csak fél port vesz be, hogy az előírat tejcukorral növeli a por térfogatát, s ezzel könnyebb a felezése.

Gyógynövénykincsünk fokozottabb alkalmazásának céljából állították össze a 15 teakeveréket. Ezek egyrészt egységesíthetik a különböző használatos gyomor-, epe-, vényomáscsökkentő teákat, másrészt hasznos az egyes vényformulákban megadott „szokásos adagolás”, amely segítséget nyújt a betegek tájékoztatásában, s biztosítja a helyes elkészítést. Az előíratok elsősorban hazai gyógynövényeket alkalmaznak.

A folyékony gyógyszerek közt is több új belsőleges és külsőleges használatra szánt szerrel találkozunk. Így pl. a Gyógyszerkönyv és az Addendum szemcseppjei mellett az *Oculogutta tetracaini*, a fülcseppek közt az *Otrogutta chloramphenicoli*, *Otrogutta sulfamethylthiazoli*, továbbá az alumínium-kloridot tartalmazó *Solutio antisudorica* és még sok oldat új szintet hoz a gyógyszerkészítés munkájába. Technológiailag tökéletesebb készítményt tudunk a beteg kezébe adni pl. azzal, hogy a *Sorboxaethenum stearinicum* szeszes oldatával szolubilizáljuk elsősorban az illóolaj tartalmú készítményeket. Az ipekakuána forrázat és szappangyökér főzet továbbra is készülhet akár főzés útján, akár tinktúrából. A primula-forrázat helyett ezentúl főzet készül. Új forrázat az *Infusum valerianae*. Részben megváltozott összetétellel, cikória sziruppal, újra hivatalos lett a *Mixtura sedativa composita*.

A kenőcsök szintén nagy területet képviselnek. 36 kenőcs, 4 paszta, 7 szemkenőcs és 4 külsőleges szuszpenzió tag teret biztosít a bőrgyógyászat, továbbá egyéb helyi kezelések számára. Itt is sok újdonsággal találkozunk. Új hatóanyagokat alkalmaz az *Unguentum tolazolini*, *Oculentum oxytetracyclini*, *Unguentum antisepticum (Jodchloroxychinolinum)*. A kenőcsalapanyagok közt pedig megtaláljuk az Addendum új előíratait: *Unguentum emulsificans anionicum*, *Unguentum hydrophylicum non-ionicum* stb., továbbá a *Polyoxaethenum 1500*-at pl. norkain tartalmú kenőcsökben. A külsőleges szuszpenziók közül megemlítendő a metilcellulóz-tartalmú, készletben tartható *Suspensio siccans*, melyet a Fo—No a *Suspensio antiseborrhoica*-ban alapanyagként is alkalmaz.

A Fo—No a gyógyszerek hatóanyag-tartalmát általában pontos százalékos beállítással, vagyis kerek 100, 200, stb. grammra adja meg. Ezt célozza főleg erőhatású szerek (*Gutta codeini*, *Solutio brombarbiturali*) előírataiban az „ad” előjáró szócska alkalmazása. A vények ilyenkor a

vivóanyag mennyiségét tizedgrammnyi pontossággal zárójelben megadják. Nehéz az elméleti követelmény: a pontos %-os beállítás és a mindennapi gyors recepturái munka különálló szempontjait közös nevezőre hozni, de úgy gondolom, hogy főleg nem keresztes szerek, elsősorban kenőcsök készítésekor megkönnyítette volna a tára mellett dolgozó gyógyszerészek munkáját, ha az előíratokban az oldószerek, ill. alapanyagok kerek mennyiségben (pl. 10 g) szerepelnének.

A szerkesztés során lényeges szempont volt a gyógyszerek eltarthatósága. Növekedett a készletben tartható vényformulák száma, ami a gyors recepturái munkát könnyíti. A Fo—No 265 készítményéből 178 készletben tartható, legfeljebb 6 hónapra szükséges mennyiségben; 22 egy hónapig, 2 pedig 2 hétig tartható el. Utóbbiak a *Pastajecoris* és az *Unguentum infantum*. Az egy hónapig készletben tarthatók közt találjuk pl. a *Mixtura pectoralis*, *Pulvis chinacisalis cum vitamino C*, *Unguentum contra oxyurim* előíratait. Mindezeket a könyv végén levő táblázat is összesíti.

A technológiai kísérleti munkát és a stabilitási vizsgálatokat — Éllő István dr. vezetésével — az Egészségügyi Minisztérium Műszaki Fejlesztési Osztályának munkatársai nagy gondtal és alapos-sággal végezték. Mint az ismertetésben felsorolt példák is mutatják, a *Formulae Normales IV* kiadása korszerű vénygyűjtemény és recepturái szakkönyv. A magisztrális vénykészítés, az egyéni gyógyszerrendelés és ezzel együtt az egész gyógyszerészet csak akkor tud lépést tartani a tudományok fejlődésével, ha ilyen munkák, mint a Gyógyszerkönyv és a *Formulae Normales* újabb gyógyszerek hivatalossá tételével is állandóan korszerű szinten tartják. Ez általános közegészségügyi, s ezen belül természetesen gyógyszerészeti érdek is. Éppen ezért a hivatalos szerek mellett nagyrészt a gyógyszerészek feladata, hogy az orvosokhoz közelebb hozzák; megkedveltessék ezt a nagyjelentőségű munkát.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Ziel der beiden ersten *Formulae Normales* war die Förderung der magistralen Arzneimittelverordnung in der Kampf der Apotheken gegen die Arzneispezialitäten. Die im Jahre 1954. veröffentlichte III. Ausgabe hatte schon ein ganz anderes Ziel, nämlich bessere Arzneimittelversorgung der Bevölkerung durch die Veröffentlichung sinngemäss ausgedachten und mit kurzen Namen versehenen modernen magistralischen Vorschriften. Die Erscheinung der IV. Ausgabe war durch die Erscheinung des Addendums zum *Pharmakopoea Hungarica V.* bedingt. Die *Formulae* wurden diesmal in zwei verschiedenen Formen ausgeführt: für die Apotheken, und für die Ärzte, mit Hinsicht an den modernsten Wirkstoffe und Grundlagen. Erstes mal wurden auch einige Galenika in den Fo—No IV. aufgenommen.

(Győr—Sopron megyei Gyógyszertári Központ 5/17-es gyógyszertára, Sopron, Újteleki utca 54.)

Érkezett: 1958. X. 9.